

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ
ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

*Випуск наукового збірника присвячений 450-річчю
Пересопницького Євангелія*

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Рівне – 2011

ББК 63.3(4Укр)
А–43
УДК 94(477)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

Збірник містить результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на III Міжнародній науковій конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів 7-8 грудня 2011 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Остріг).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугасва Людмила Михайлівна, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 4 від 25 листопада 2011 р.*

Свідотство про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 29,
історико-соціологічний факультет РДГУ

39. Самбук С.М. Политика царизма в Белоруссии во второй половине XIX века / С.М. Самбук. – Минск : Наука и техника, 1980. – 224 с.
40. Сведения о Западном крае, доставленные Управляющим Министерством юстиции. – Б. м., б. д. – 8 с.
41. Середонин С.М. Исторический обзор деятельности Комитета Министров. Т.3, ч.1. / С.М. Середонин. – СПб, 1902. – 358 с.
42. Соловьев Ю.Б. Самодержавие и дворянство в 1902 – 1907 гг. / Ю.Б. Соловьев. – Л. : Наука, 1981. – 256 с.
43. Соловьев Ю.Б. Самодержавие и дворянство в конце XIX века. / Ю.Б. Соловьев. – Л. : Наука, 1973. – 384 с.
44. Списки уполномоченных 39 объединенных дворянских обществ, членом Государственного Совета, приглашенных участию в XI съезде лиц и личного состава постоянного совета объединенных дворянских обществ. – Петроград, 1915. – 110 с.
45. Толмачев И.Н. Юго-Западный край. Статистическое обозрение. Т.1. Восточное Полесье / И.Н. Толмачев. – К., 1897. – 480 с., прил.
46. Трубецкой П. Памятная книга для уездного предводителя дворянства / П. Трубецкой. – Одесса, 1887. – 716 с.
47. Тхоржевский И.И. Исторический обзор деятельности Комитета Министров. Т.4. / И.И. Тхоржевский. – СПб., 1902. – 461 с., прил.
48. Центральний державний історичний архів України у м. Київ (далі – ЦДІАК України). – Ф.442. – Оп.38. – Спр.881.
49. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 45. – Спр. 570.
50. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 47. – Спр. 177.
51. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 48. – Спр. 330.
52. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 50. – Спр. 379.
53. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 51. – Спр. 385.
54. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 53. – Спр. 427.
55. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 520. – Спр. 146.
56. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 523. – Спр. 164.
57. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 528. – Спр. 318.
58. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 623. – Спр. 408-а.
59. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 627. – Спр. 215.
60. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 635. – Спр. 569.
61. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 639. – Спр. 767.
62. ЦДІАК України. – Ф. 442. – Оп. 857. – Спр. 560.
63. Шандра В. Адміністративні установи Правобережної України кінця XVIII – початку XX ст. в російському законодавстві : джерелознавчий аналітичний огляд / В. Шандра. – К., 1998. – 75 с.
64. Шандра В.С. Генерал-губернаторства в Україні: XIX – початок XX ст. / В. Шандра. – К., 2005. – 427 с.
65. Шандра В. Київське генерал-губернаторство. 1832-1914 : історія створення та діяльності, архівний комплекс і його інформативний потенціал / В. Шандра. – К., 1999. – 143 с.
66. Яблочков М. История дворянского сословия в России / М. Яблочков. – Смоленск : Русич, 2003. – 573 с.
67. D.Beauvois. Polityczne odrodzenie polakow na Ukrainie Prawobrzeznej w latach 1905-1908 / D.Beauvois // Польсько-українські студії. Україна – Польща : історична спадщина і суспільна свідомість. – К. : Либідь, 1993. – С.158-164.
68. D.Beauvois. Szlachta, carat i lud na Wolyniu, Podolu i Kijowszczyznie 1793-1914. / D.Beauvois. – Lublin, 2005. – 813 s.
69. Radziwiński Z.L. Marszałkowie Wolyńskiej ziemi przed Unia Lubelska i miana ich spadkobiercy. Marszałkowie szlachty Wolińskiej w porozbiorowej dobie / Z.L./ Radziwiński // Kwartalnik Historyczny, Lwow, 1915. – S.55-104.

УДК: 94 (470+571) : 94 (477) «1863/1881»

Івчик Наталія

ПОВСТАННЯ 1863–1864 РР. ТА ЗАХОДИ ВЛАДИ, СПРЯМОВАНІ НА ПОСЛАБЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ

У статті проаналізовані причини польського повстання 1863–1864 рр., його перебіг у Правобережній Україні та заходи влади, що спрямовувалися на послаблення польського землеволодіння в цьому регіоні.

Ключові слова: поляки, повстання, влада, аграрні перетворення.

В статті проаналізовані причини польського повстання 1863–1864 рр., його ход на Правобережній Україні і заходи влади, спрямовані на послаблення польського землеволодіння в цьому регіоні.

Ключевые слова: поляки, восстание, власть, аграрные преобразования.

The article analyses causes of the Polish rebellion in 1863-1864, its motion in Ukraine on the lands, which are on the right of the Dnepr river and power settings for remission of Polish landowning in this region.

Key words: Poles, rebellion, power, agrarian reformations.

Незважаючи на значимість етноконфесійного фактору у внутрішній політиці імперії Романових, первинну роль у ній відіграв критерій політичної лояльності до влади. Такі важливі чинники, як етнічні й конфесійні відігравали в Російській імперії, як і в інших монархіях Нового часу, другорядну, підпорядковану роль [5]. За такого статус-кво польське повстання 1863–1864 рр. стало відкритим викликом владі, запереченням основоположного принципу підданства імператорові. Тож не дивно, що сепаратистський рух був не тільки придушений владою, а й те, що вона здійснила заходи, котрі мали за мету підірвати основу великого польського землеволодіння.

Ці тенденції суспільно-політичного й соціально-економічного життя здавна стали предметом вивчення науковцями. Серед найпомітніших праць, які стосуються предмету нашої статті, – дослідження Г. Марохова [7], Н. Темірової [12], а також монографія Е. Галіча [13] та колективна праця польських науковців «Січневе повстання 1863 р.» [15].

Незважаючи на наявність значного корпусу праць за темою нашої розвідки, зокрема тієї, що вийшла наприкінці XIX – на початку XX ст. і частково представлена у списку використаної нами літератури, події, котрі відбулися в Правобережній Україні за правління Олександра II залишаються малодослідженими. Відтак намагаємося реалізувати в нашій розвідці такі завдання: з'ясувати причини польського повстання 1863–1864 рр. та особливості його перебігу на Правобережній Україні, проаналізувати ті заходи російської влади, які спрямовувалися на підірвання польського великого землеволодіння в цьому регіоні.

На тлі все більш чіткого окреслення значення етнічного фактору в суспільно-політичному житті Європи, у вересні 1862 р. польський Центральний комітет оприлюднив заяву, яка декларувала відмову визнавати, з одного боку, владу держав, які розчленували Річ Посполиту, з другого, кордонів, котрі визначилися внаслідок її поділу. Декларуючи неподільність польських територій, Центральний комітет заявив про єдність поляків з українцями й литовцями без гегемонії одного народу над іншими, а одночасно проголосив такий союз формулюю силі й передумови успіху повстання. Дещо в іншій інтерпретації – «рівність і свобода всіх синів Польщі без різниці віри і племені, роду і стану» – це твердження використано й у декреті Національного уряду від 22 січня 1863 р. Згодом, 5 лютого того ж року, керівний орган повстанців оприлюднив адресовану до українців відозву. Замість визнання їхнього права на створення своєї держави, в ній застержено українців від того, аби вони не стали на заваді «відродження спільної вітчизни» [6, с. 27–28].

У ніч з 22 на 23 січня 1863 р. за закликом Центрального національного комітету в Царстві Польському розпочалося повстання. Хоча воно було підтримане в Західних губерніях, унаслідок недостатньої організації змовників й превентивних дій органів влади супроти них, «Провінційний комітет на Русі» закликав своїх членів до початку антиурядового виступу значно пізніше – в ніч з 26 на 27 квітня (8–9 травня) того року [7, с. 177]. На той час «Провінційний комітет на Русі» здійснював керівництво близько 3,5 тис. членів, що входили до складу повстанських груп. Вони формувалися з середовища студентів, дрібної шляхти та однодвірців [9, с. 370].

Причини польського повстання 1863 р. – багатогранні. Вони відображені в Маніфесті Центрального національного комітету. Головною вимогою повстанців було національне відродження, отже – відновлення польської державності. Враховуючи досвід політики імперії Романових стосовно поляків, речники повстанців згодом заявляли: «Ненавість до Москви й німців стала у нас натуральною, інакше й бути не могло» [16, с. 38]. Обґрунтовуючи причини такого радикалізму, вони покликалися до оцінок дій імператора й стверджували: «нам необхідно вправно й послідовно копати яму під тронем царя, аж допоки він не завалиться й не накриє його гробовою кришкою» [16, с. 39].

Окрім завдання національного визволення, Маніфест Центрального національного комітету проголосив низку буржуазних цінностей, зокрема – декларував рівність незалежно від віросповідання, походження та станів. Ці постулати, з одного боку, відображають прагнення повстанців позбутися рудиментів минулого, звести відроджену державу на основі нових суспільних ідеалів, з другого, сукупність вищезазначених інновацій визначають головні причини польського повстання 1863 р. Важливе місце серед них, як свідчить Маніфест, відводилося врегулюванню аграрного питання [9, с. 364].

З початку польського повстання його провідники прагнули розширити театр антиурядового виступу поза терени Королівства Польського. Заклики Тимчасового уряду взятися до зброї населення інших регіонів лунали з самого початку виступу проти царату [14, с. 251]. Так, у зверненні керівника збройних сил «Люблінського воеводства і руських земель» генерала Ю. Висоцького від 31 березня 1863 р. закликало «Центральний Комітет Земель Руських Поділля, Волині і України» прискорити організацію повстання й переслати частину грошей утвореній Агенції для створення допоміжної організації, котра мала постати на цих територіях [17, с. 25]. Дещо пізніше, 10 квітня того ж року, Національний уряд проголосив «Провінційний Руський Комітет» «Відділом Тимчасового уряду Земель Поділля, Волині та України» [17, с. 27].

Апогей активності повстання в Правобережній Україні припав, очевидно, на кінець лютого 1863 р. У той час антиурядові настрої констатовано в Київській, Волинській і Подільській губерніях [9, с. 391]. І все ж, незважаючи на зусилля керівників польського повстання 1863–1864 рр. розширити його театр дій, вони здебільшого виявилися мало ефективними. Зокрема, попри заходи провідників повстання, воно не знайшло особливого відгуків серед більшості населення України. Далися взнаки різні чинники, зокрема – релігійний, національний, соціальний: конфлікт інтересів шляхти й селянства.

Водночас пафос відродження держави спонукав його активну підтримку частиною польського населення. В цьому контексті промовистою є їхня реакція на проголошену царем 12 квітня 1863 р. амністію. Повстанці трактували її закликом до визнання власної поразки й перспективу повернення під владу Російської імперії. Відтак помилування трактувалося ними в такій перспективі: «народ, котрий має 10 століть існування, який існував широко сіючи світло й свободу, котрий був фортецею цивілізації проти ісламізму й схизми, народ, який убивали царі, ляж добровільно в домовину і будь вічним невиліком монгольського варварства» [16, с. 32–33].

Вивчення подій польського повстання спонукає фахівців стверджувати, що його перемога була неможливою без підтримки селян – основної тогочасної соціальної сили. Водночас враховуючи розмежовуючий фактор релігії (православні – католики) й соціальні чинники, власне ж – велике польське землевладіння від якого потерпали українці, білоруси, литовці, історики категоричні в тому, що їхня підтримка революційного табору могла відбутися чи не винятково завдяки проголошенню владою радикальних ініціатив в аграрній сфері [14, с. 251].

Справді, аграрне питання – одне з найактуальніших з-поміж тих, що вирішувалися в час польського повстання 1863 р. Наша оцінка аргументується тим, що проблема селянського землевладіння на початку другої половини XIX ст. залишалася найгострішою соціальною проблемою тогочасного польського суспільства. Відтак – від характеру його розв'язання суттєво залежав результат боротьби за незалежність. Усвідомлення цього взаємозв'язку призвело до вироблення позиції «червоної лівиці», яка ґрунтувалася на визнанні тісного взаємозв'язку національного й соціального питань. Звідси обстоювання вимоги про необхідність одночасного досягнення максимальної мети національно-визвольного руху й вирішення селянського питання [15, с. 157].

Суспільне звучання аграрного питання визначалося імовірними наслідками впровадження в життя положень Маніфесту Національного уряду: 22 січня 1863 р. він проголосив про дарування селянам без винагороди у вічну власність тих земель, які перебували в їхньому володінні. При цьому Національний уряд вимагав від поміщиків повної згоди з його ініціативою [13, с. 306]. Стосовно ж безземельних селян, то отримати ґрунти, згідно положень названого Маніфесту, могли тільки ті з них, які підтримують повстання [6, с. 25]. Згідно дещо гіперболізованої оцінки польського дослідника Е. Галіча, така стратегія керівництва антиурядового виступу призвела до виникнення тієї політичної платформи, котра, внаслідок поєднання національних ідеалів з буржуазно-демократичними, могла за своїми постулатами конкурувати з стратегією, яку в той час реалізовував царат [13, с. 306].

Усвідомлення особливостей соціальної структури тодішнього суспільства, очевидного домінування мешканців села над тими, хто заробляв на життя на фабриках й заводах, призвело до оприлюднення Декрету про наділення власністю (т. зв. «Золотої Грамоти»), який з'явився в час спроби підняти польське повстання під Києвом (кінець квітня 1863 р.) й адресувався селянам Волині й Поділля. На відміну від Маніфесту Національного уряду від 22 січня 1863 р., перша не містила обіцянки надання землі тим пролетарям села, які підтримують польське повстання. Натомість «Золота Грамота» визначала, що їхню долю вирішить утворений після перемоги повстанців сейм. Таким чином, вирішення аграрного питання в Україні поставлено в залежність повалення влади Романових на тих землях, що були здобуті нею після 1772 р., відродження Польщі як суверенної держави. Цей взаємозв'язок, стверджували дослідники початку XX ст., виявився прорахунком керівництва сепаратистського руху: «... декрет польського «Національного Уряду» був зайвий, бо на тих самих основах надавав землю селянам царський указ з 19 лютого 1861 р.» [6, с. 25].

Ще однією спробою залучення українців до участі в польському повстанні стала відозва Національного уряду від 10 травня 1863 р. Нею проголошено не тільки злуку українців і литовців з поляками, а й сприяння плеканню першими своїх етнічних цінностей і мови зокрема [6, с. 28]. Та незважаючи на таку заяву, мешканці Правобережної України в своїй переважній більшості відмовилися підтримати повстанців. На заваді активної взаємодії двох народів стала негативна оцінка українцями спроб полонізувати їх, переконання про характер взаємодії в соціально-економічній сфері як гніту й експлуатації з боку поляків. За оцінкою окремих дослідників початку XX ст., українці не тільки не підтримали повстанців, а й виступали проти них. Така їхня позиція зумовлювалася не тільки протиставленням відродженню польської держави, а й пророкуванням того, що повстання Польщі супроводжуватиметься відновленням експлуатації українського селянства й нещодавно скасованої царем панщини [6, с. 31–32].

Польське повстання 1863–1864 рр. тривало впродовж 15 місяців і в кінцевому результаті було придушене російськими військами. Серед визначальних причини такого його фіналу – чисельна перевага урядових військ над повстанцями, невдалий час початку повстання (оскільки зима суттєво ускладнила дії партизанських загонів), чисельна меншість поляків поза Царством Польським, недовіра щодо них з боку українців, білорусів, литовців. Як наслідок навіть «Золоту грамоту» вони сприйняли з недовірою [4, с. 55].

Суттєвим засобом задля стабілізації суспільно-політичної ситуації в регіоні, який мінімізував значення Маніфесту польського Центрального національного комітету [4, с. 56], стали нові владні перетворення в аграрній сфері, котрими змінено положення реформи 1861 р. у Правобережній Україні, Білорусії й Литві. Низкою указів (власне, від 1 березня, 30 липня й 2 листопада 1863 р.) тимчасовозобов'язане становище селянства в цих регіонах скасували й перевели їх на обов'язковий викуп. Викупні платежі були суттєво знижені (на 20 %). Указом імператора селянські наділи частково збільшено, а панщину ліквідовано [9, с. 38]. Всі ці інновації, враховуючи географію їх запровадження, бачаться однією з форм реакції російської влади на польський сепаратистський рух, засобом мінімізації соціальної бази повстанців.

Починаючи з літа 1863 р. урядом запроваджена потрійна політика експропріації польських земельних володінь: конфіскація маєтків, позбавлення права їх придбання у приватну власність та запровадження «етнічного» 10 % податку від прибутку маєтностей [1, с. 206]. 30 липня 1863 р. з'явився указ спричинений повстанням, що стосувався губерній Правобережної України. Олександр II визнав: «...необхідним прискорити в губерніях Київській, Подільській і Волинській припинення обов'язкових відносин між поміщиками і ... селянами шляхом викупу ... земель їх наділу» [1, с. 202]. Переведення селян Правобережної України на обов'язковий викуп мало політичний характер та спровоковане повстанням. З початком Січневого повстання, уряд трактував питання про полегшення земельного становища селян як один із засобів для його швидкого придушення. Розвиваючи аграрну реформу в краї, урядовці думали не тільки про те, як дати селянам можливість стати землевласниками, а й про те, як відібрати землю у поляків.

25 квітня 1863 р. міністерство державного майна видало циркуляр про накладання секвестру (повне чи часткове відторгнення права на користування) на маєтки учасників повстання. На місцевому рівні після виданого циркуляру вийшло розпорядження Волинського губерньського правління «про накладання

заборони на маєтки осіб, причетних до повстання 1863 р.» від 3 жовтня 1864 р. [3, арк. 2]. Задля цього використовувалися різні методи. Зокрема, влада надавала підтримку тим російським купцям, які прагнули придбати власність у західних губерніях: пільги й грошові позики при купівлі приватних чи казенних маєтків. Такий протекціонізм знайшов відображення у Положенні від 5 березня 1864 р. про пільги, переваги та грошові позики, які надавалися тим, хто купував казенні та приватні маєтки в Західних губерніях. Цей документ встановлював, що польське населення краю не допускається до придбання садиб, власники яких купили їх за пільговими правилами; також їм та їхнім спадкоємцям заборонялось продавати, здавати в оренду маєтки полякам та євреям [8, с. 30].

У січні 1864 р. запроваджено спеціальний податок у розмірі 10 % від річного прибутку польських землевласників. Після цього з'явилися більш суттєві обмеження прав останніх у землеволодінні в Західному краю. Інструкція від 23 липня 1865 р. про порядок продажу казенних земель у цьому регіоні представникам російського походження, які проходили тут службу або ж виявляли бажання залишитись на постійне проживання, передбачала суттєві преференції: землю їм продавали без торгів. Земельні наділи дозволялось купувати військовим непольського походження, російським купцям та міщанам; земельні наділи дарувались російським службовцям за службу [10, с. 75].

Цими заходами царський уряд не обмежився. 10 грудня 1865 р. затверджено ще одне положення, за яким полякам заборонялось купувати поміщицькі володіння в дев'яти Західних губерніях. Цим документом уперше зафіксували поділ за національною ознакою власників землі, а відтак – він став наріжним каменем подальших обмежень прав поляків. Ці заходи були визнані членами комісії такими, що «хоча не узгоджуються з загальними юридичними засадами, але виправдовуються вищими інтересами державного ладу, спокою і самозбереження» [12, с. 66].

Законом запроваджувався також обов'язковий продаж секвестрованих маєтків власників, висланих з губерній Правобережної України за сприяння в польському повстанні, протягом двох років особам російського походження. Для успішності та полегшення операцій їхні учасники звільнялися від податків. Втручання уряду в процес перерозподілу землевласності був зумовлений політичними мотивами зміцнення у Правобережній Україні російських землевласників для русифікації регіону.

Обмежувальний закон від 10 грудня 1865 р., окрім заборони польським поміщикам купувати землі у дев'яти губерніях Західного краю, містив доповнення. Одне з них висвітлює корпоративну могутність польського землеволодіння, володіння нерухомим майном. Похідне від закону – положення 14 червня 1868 р., яке визначало заборону купівлі нерухомого майна у Західних губерніях. Воно стосувалося лише польських поміщиків. Обмеження селян-католиків визначало б поділ місцевих селян за релігійною ознакою [2, с. 32].

Незважаючи на урядові спроби заселити західні губернії російськими землевласниками після польського повстання та закону 10 грудня 1865 р., відсоток російських поміщиків у цьому регіоні залишався відносно незначним.

Таблиця 1

Російська та польська поземельна власність у Київській, Волинській та Подільській губерніях у другій половині 1860-х рр.		
Губернії	Російська поземельна власність	Польська поземельна власність
Волинська	45,4 %	47,9 %
Подільська	49,8 %	48,3 %
Київська	59,3 %	40,0 %

Таблиця 1: [11, с. 119].

Отже, повстання 1863–1864 рр. стало яскравим проявом національної свідомості поляків, їх прагненням вийти зі складу Російської імперії та відродити свою державу. Намагаючись мобілізувати громадськість до участі в сепаратистському русі, керівництво повстання оголосило ініціативи, які стосувалися найбільшої економічної цінності того часу – землі.

Повстання в Правобережній Україні не набуло особливих масштабів, що зумовлювалося як релігійним фактором, так і глибиною українсько-польських суперечностей у соціально-економічній сфері. В своїй переважній більшості українство не підтримало повстанців.

Поруч із застосуванням армії, задля придушення повстання 1863–1864 рр., підриву його соціальної бази російською владою внесено зміни в питання землеволодіння. Зокрема, скориговано положення реформи 1861 р. у Правобережній Україні, Білорусії й Литві, ліквідовано панщину.

Намагаючись підірвати економічні позиції поляків, після придушення повстання влада здійснювала заходи, спрямовані на мінімізацію польського землеволодіння в досліджуваному регіоні. Особливою антипольською спрямованістю означений закон від 10 грудня 1865 р. Незважаючи на здійснення такої упередженої політики та створення режиму преференцій православним переселенцям у набутті землі, владі не вдалося знищити польське землеволодіння в Правобережній Україні. Одночасно політика експропріації землевласності поляків стала вагомим складовою частиною реалізації політики русифікації, що здійснювалася в Правобережній Україні.

Джерела та література

1. Борисевич С. О. Законодавче регулювання поземельних відносин у Правобережній Україні (1793 – 1866 рр.): Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 424 с.
2. Громачевский С. Г. Ограничительные законы по землевладению в Западном крае, с историческим обзором их, законодательными мотивами и разъяснениями. – Санкт-Петербург: Издание Юридического книжного магазина Н. К. Мартынова. Коммиссионера Государственной типографии, 1904. – 173 с.
3. Державний архів Волинської області. – ф. 359, оп. 2, спр. 187. 200 с.
4. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795–1990 / Пер. з пол.. М. Кірсека / Ганна Дильонгова. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 239 с.
5. Каппелер А. Мазепинцы, малороссы, хохлы: украинцы в этнической иерархии Российской империи / Андреас Каппелер. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/vzaimo/vz11.htm>
6. Лозинський М. Польський і руський революційний рух і Україна / М. Лозинський. – Ч. 1. – К.: «Ранок», 1907. – 100 с.
7. Марохов Г. И. Польское восстание на Правобережной Украине / Георгий Иванович Марохов. – К.: Издательство Киевского университета, 1967. – 257 с.
8. Ольшамовский Б. Г. Право по землевладению в Западном крае / Ольшамовский Б. Г. – СПб.: Типография Ю. А. Мансфельдта, 1899. – 439 с.
9. Революционная ситуация в России в середине XIX ст. Коллективная монография / Под ред. М. В. Нечкиной. – М.: Издательство «Наука», 1978. – 436 с.
10. Сборник узаконений и распоряжений по землевладению в Западных губерниях с решениями правительствующего сената. – Киев, 1895. – 205 с.
11. Студницкий В. Польша в политическом отношении от разделов до наших дней. – СПб., «Пушкинская Скоропечатня», 1907. – 198 с.
12. Темірова Н. Р. Помішки України в 1861 – 1917 рр.: соціально-економічна еволюція / Н. Р. Темірова. – Донецьк: ДонУ, 2003. – 319 с.
13. Halicz E. Kwestia chłopstwa w Królestwie Polskim w dobie powstania Styczniowego / Emanuel Halicz. – Warszawa: «Książka i Wiedza», 1955. – 361 s.
14. Kieniewicz S. Historia Polski. 1795–1918 / Stefan Kieniewicz. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. – 597 s.
15. Powstanie Styczniowe 1863 r. – Т. II. – Warszawa, 1964. – 348 s.
16. Prasa tajna z lat 1861–1863. Część 2. Materiały i dokumenty. – Warszawa – Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1969. – 553 s.
17. Starorypiński Z. Kronika Podolska. Dokumenty organizacji Narodowej 1862–1863 / Zygmunt Starorypiński. – Warszawa: D i G, 1997. – 149 s.

УДК 94(477):058,244 «1860-1870»

Постольник Ігор

ОБРАЗ ПАНСЬКОЇ ВЛАДИ В СВІТОГЛЯДІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНИНА (ЗА ЕТНОГРАФІЧНИМИ МАТЕРІАЛАМИ 1860-х-1870 рр.)

У статті розглянуто проблеми світоглядних уявлень українського селянства в XIX столітті. Докладно проаналізовано ставлення та бачення представників дворянства, землевласників, аристократів в світогляді селянства. Проаналізовано формування відповідних світоглядних образів, вони розглянуті під різними кутами зору.

Ключові слова: українське селянство, світогляд, панська влада

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Федоришин Микола ПЕРЕСОПНИЦЬКИЙ РУКОПИС НА ШЛЯХУ ДО ІВАНА МАЗЕПИ	3
Самчук Роман ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ XVI ст.	4
Чекурков Василь ГОНЧАРНІ КЛЕЙМА НА ПОСУДІ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ	6
Петраускас Римвидас МЕЖДУ ВІЛЬНЮСОМ И КИЕВОМ: ЛИТОВСКИЕ ВЕЛЬМОЖИ ВО ГЛАВЕ КИЕВСКОГО ВОЕВОДСТВА В XV–НАЧАЛЕ XVI вв.	9
Блануца Андрій МАЄТКОВІ СТАТКИ УКРАЇНСЬКОГО КНЯЗЯ XVI СТ. ЗА ДАНИМИ ІНВЕНТАРЯ 1558 РОКУ	10
Степанов Дмитрій «ОБЩЕРУССКОЕ» И АВТОНОМИСТСКОЕ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОТОНАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ УКРАИНСКОЙ ЭЛИТЫ В СЕРЕДИНЕ – ТРЕТЬЕЙ ЧЕТВЕРТИ XVII в.	12
Васильєва Ольга ГОСПОДАРИ БАТУРИНСЬКОГО ЗАМКУ ТА ГЕТЬМАНСЬКОГО ДВОРУ 1 (1687-1734 pp.)	17
Засипко Мар'яна СОЦІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СЕЛЯНСЬКОГО СТАНУ ЗА ПРАВЛІННЯ Д. АПОСТОЛА	21
Синяк Іван КОМПЕТЕНЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО В ПЕРІОД НОВОЇ СІЧІ	23
Лещенко Альона ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ АРИСТОКРАТІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я (кн. XVIII – поч. XIX ст.)	25
Кізлова Антоніна МОЩІ СВ. СЦМЧ. МАКАРІЯ У ДУХОВНОМУ ЖИТТІ КИЯН (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XX ст.)	28
Шеретюк Руслана АНТИКАТОЛИЦЬКИЙ ВЕКТОР ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОГО САМОДЕРЖАВСТВА НА ТЕРЕНАХ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ 30-х pp. XIX ст.	30
Щербак Надія, Щербак Ніна ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНЗУРИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст. В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	32
Казначєєва Людмила СУСПІЛЬНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ 1861 р. – ПОЧАТКУ XX ст. ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ДВОРЯНСТВА	35
Івчик Наталія ПОВСТАННЯ 1863–1864 pp. ТА ЗАХОДИ ВЛАДИ, СПРЯМОВАНІ НА ПОСЛАБЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ	39
Постольник Ігор ОБРАЗ ПАНСЬКОЇ ВЛАДИ В СВІТОГЛЯДІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНИНА (ЗА ЕТНОГРАФІЧНИМИ МАТЕРІАЛАМИ 1860-Х-1870 pp.)	41
Прищєпа Олена КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ЗАХОДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX ст.)	44
Ленченко Федір ЗАРОДЖЕННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО ТОВАРИСТВА СПОЖИВАЧІВ (1868-1873 pp.)	46
Шмид Олександр РОЛЬ ПІДДАНСТВА В КОЛОНІЗАЦІЙНОМУ РУСІ НІМЦІВ ТА ЧЕХІВ НА ВОЛИНІ ПОРЕФОРМЕНОГО ПЕРІОДУ	48
Безлуцька Олена ЕПІДЕМІЇ У НОВОРОСІЙСЬКОМУ КРАЇ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ТА БОРОТЬБА З НИМИ	50

Потапенко Максим НАЦІОНАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЕМІЦІ ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В 1917 РОЦІ	52
Скальський Віталій МОЛДОВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРОМАДА В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (1917-1918 рр.)	55
Щербак Надія ІВАН ОГІЄНКО І БОРТЬБА ЗА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920 рр.)	57
Кукса Алексадр БЕЛОРУССКО-УКРАИНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ПЕРИОДА УКРАИНСКОЙ ДИРЕКТОРИИ (ДЕКАБРЬ 1918-1919 гг.)	59
Кузьмин Роман РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА ГАЛИЦЬКОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ КОМІСІЇ (СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1920 р.)	61
Сезін Сергій КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ КРЕМЕНЧУЦЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В 1920-1922 РОКАХ. ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО АРХІВУ	65
Іценко Олександр ФЕНОМЕН «ОБНОВЛЕНСТВА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І 20-х рр. ХХ ст.	68
Синяк Степан ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА У 1921-1939 рр. (НА ПРИКЛАДІ СОЮЗУ ОСАДНИКІВ)	70
Лазуренко Валентин ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В РОКИ НЕПУ ЗАМОЖНОГО СЕЛЯНСТВА УКРАЇНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ ТА ЗНАРЯДДАМИ ПРАЦІ	73
Бернацький Віктор АНТИРАДЯНСЬКІ НАСТРОЇ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНО-ЖИТОМИРСЬКОГО РЕГІОНУ У РЕЛІГІЙНИХ ВИЯВАХ 1930-х рр.	76
Галай Микола УКРАЇНСЬКЕ СЕРЕДНЄ ШКІЛЬНИЦВО У 1932 – 1939 РОКАХ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	78
Гуменюк Оксана ЗМІНИ У ПОБУТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ (ВЕРЕСЕНЬ 1939- ЧЕРВЕНЬ 1941 рр.)	81
Карпуніна Тетяна ЗАХІДНІ ЗЕМЛІ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ПЛАНАХ НІМЕЧЧИНИ ТА СРСР НАПЕРЕДОДНІ ТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	83
Фанигін Юрій ДО ПИТАННЯ ПРО АРХЕОЛОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ О.В. БОДЯНСЬКОГО В 1941 - 1943 рр.	86
Заболотна Тетяна НАСТРОЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ТА ЙОГО СТАВЛЕННЯ ДО ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ КИЄВА)	88
Білоус Олександр БОЙОВІ ЛИСТКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦЗАГОНУ НКДБ СРСР «ПЕРЕМОЖЦІ»	91
Рендюк Теофіл ЩОДО РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У 1941-1944 РОКАХ	93
Пилипович Тарас УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У СКЛАДІ АРМІЇ ГЕНЕРАЛА АНДЕРСА (2-ГО ПОЛЬСЬКОГО КОРПУСУ) В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	97
Абрамчук Катерина ВИКОРИСТАННЯ ПРЕСИ У ПРОВЕДЕННІ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЕРБУВАЛЬНОЇ ПРОПАГАНДИ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛАХ ГАЗЕТИ «DEUTSCHE UKRAINE-ZEITUNG»)	99
Самборський Євгеній СПІВПРАЦЯ ПОЛЯКІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ З РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИМИ ОРГАНАМИ (1944–1946 рр.)	102
Капітан Лариса ІДЕОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЛІКВІДАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ЗАКАРПАТТІ (ПОВОСННИЙ ПЕРІОД)	105

Бойко Вікторія АТОМНЕ ПИТАННЯ ТА ПИТАННЯ РОЗЗБРОЄННЯ В ООН: УЧАСТЬ УРСР	109
Ларькіна Людмила ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПІДґРУНТЯ ПО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КУЛЬТУ У 60-ті рр. ХХ СТОЛІТТЯ	111
Юрій Шугайло НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В УРСР У ДОБУ «ХРУЦОВСЬКОЇ ВІДЛИГИ»	113
Конопка Володимир ОБЖИНКОВИЙ ВІНОК НА ТЕРЕНАХ ВОЛИНИ ТА ПОДІЛЛЯ: СПЕЦИФІКА ПОБУТУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2007-2011 рр.)	115
Кузьмич Микола ЛЕГКА ТА ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1950-х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1960-х рр.	118
Середюк Марія МУЗИЧНЕ І ФЕСТИВАЛЬНЕ ЖИТТЯ ПОЛЬСЬКОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ У 1991-2009 рр.	120
Нижня Ольга ПРОБЛЕМИ МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЇХ ПОДОЛАННЯ	123
Кузьбіда Малгожата ДЕМОКРАТІЯ ПО-УКРАЇНСЬКИ. БОРОТЬБА ЗА СВОБОДУ ЗМІ ЯК ЯСКРАВЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА УКРАЇНІ	125
Ващенко Олена СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ У АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРОЕКЦІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ	127
Фурса Алла УКРАЇНА – ГРУЗІЯ: ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.)	131
Круглик Катерина ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПРАВОСЛАВ'Я УКРАЇНИ В КОМПІЛЯТИВНОМУ ПОРІВНЯЛЬНОМУ ЗРІЗІ	134
Давидчук Сергій УКРАЇНО-ІЗРАЇЛЬСЬКІ ГУМАНІТАРНІ ЗВ'ЯЗКИ (2006-2011 рр.)	136
Безкоровайна Ольга ПРОБЛЕМА ОСОБИСТІСНОГО САМОТВЕРДЖЕННЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ	138
Сойчук Руслана РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ	141
РОЗДІЛ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
Cernenchi Eugen A MOLDAVIAN DIPLOMAT FROM THE XVI-TH CENTURY – NICOLAE BURLĂ	145
Gizicki Wojciech SECURITY - A BASIC HUMAN NEED	145
Дудко Владислав СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ РЕГУЛЯРНИХ ВІЙСЬК AUXILIA ТА ЇХ СПРИЙНЯТТЯ У РИМСЬКОМУ ВІЙСЬКУ ЗА ЧАСІВ ПРИНЦИПАТУ (31 р. до н. е.–284 р. н. е.)	147
Лысенко Владислав К ИСТОРИИ КУЗНЕЧНОЙ СВАРКИ	149
Уваров Игорь ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ЯГЕЛЛОНОВ В ОТНОШЕНИЯХ С КРЫМСКИМ ХАНСТВОМ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XV – НАЧАЛЕ XVI вв.	152
Троян Сергій ПІВДЕННОНІМЕЦЬКЕ КУПЕЦТВО В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ: КОЛОНІЗАЦІЯ І ПІДПРИЄМНИЦТВО У XVI ст.	154
Лучанін Сергій РОЛЬ ПОСТАТІ РОСІЙСЬКОГО ЦАРЯ ПЕТРА I У ФОРМУВАННІ ДУХУ МОСКОВІЇ НА ПОЧАТКУ XVIII СТОЛІТТЯ	157
Дорофеев Денис АНТИАМЕРИКАНИЗМ ВО ФРАНЦИИ: ИСТОРИЯ И СОСТОЯНИЕ	158

Трофімук Тетяна РЕКРУТСЬКІ НАБОРИ ЄВРЕЇВ У БАТАЛЬЙОНИ ВІЙСЬКОВИХ КАНТОНІСТІВ У РОСІЙСЬКІЙ АРМІЇ ХІХ СТ.: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ	162
Тарасюта Катерина ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ ВЛАДИ В ІСПАНІЇ У 1808–1814 РР.	165
Василюк Анастасія ВІД «СОКОЛА» ДО «ПІОНЕРА»	167
Варжель Надія ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	170
Біла Олена ПОЛІТИКА КОЛОНІЗАЦІЇ НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ПОЛЬСЬКИХ ЗЕМЛЯХ: ЗЕМЕЛЬНЕ ПИТАННЯ (1894-1914 рр.)	171
Венгер Наталія НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ В СВІТОГЛЯДІ ТА ПОЛІТИЦІ П. А. СТОЛИПІНА: АПРОБАЦІЯ ВЛАДОЮ	173
Постоловський Руслан ПОЛІТИЧНІ МІФИ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО ІСТОРИКА АНДРЕА ОРЗОФФ, ДАТСЬКОГО ІСТОРИКА ПЕТЕРА БУГТЕ ТА РОСІЙСЬКОГО ІСТОРИКА ОЛЕКСАНДРА БОБРАКОВА-ТИМОШКІНА	180
Соловйов Віталій ОСТАННІЙ ПЕРІОД ІСНУВАННЯ РУМУНСЬКОГО ФРОНТУ: НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ	184
Івашко Юлія ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В БІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ГРУДЕНЬ 1918 – СІЧЕНЬ 1919 рр.)	187
Сидорик Надія ЄВАНГЕЛІСТСЬКА ЦЕРКВА ТА ЇЇ МІСЦЕ У ЖИТТІ НІМЦІВ ПОЛЬЩІ (1919 – 1939 рр.)	190
Чорненький Роман ПОВСЯКДЕННА ВИРОБНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЯКІВ СТАНИСЛАВОВА У 1921-1939 рр.	192
Венгер Альберт ВИСВІТЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ ІІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА «СХІДНИХ КРЕСАХ» В МАТЕРІАЛАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ	195
Іванченко Оксана РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ ХОРВАТСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ УСТАШІВ (1929 – 1941 рр.)	197
Мигун Дмитрій ПОПЫТКИ СССР СОЗДАТЬ «СИСТЕМУ КОЛЛЕКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ» В ЕВРОПЕ И ОТНОШЕНИЯ С ГЕРМАНИЕЙ	198
Сай Галина ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКО-ЄВРЕЙСЬКИХ ВЗАЄМИН У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	200
Матлай Любава ПЕРЕХІД ВІД МІЖНАРОДНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ ІСПАНІЇ У РЕГІОНАЛЬНІЙ ТА СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЗА ПЕРШИХ ПІСЛЯФРАНКІСТСЬКИХ УРЯДІВ (1976-1982 рр.)	203
Клочак Олег ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ПАПИ ІВАНА ПАВЛА ІІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗЛАМІ КОМУНІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ ЄВРОПІ	206
Санжаревський Олег ВСТАНОВЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ РЕСПУБЛІКОЮ БІЛОРУСЬ ТА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ	208
Мартинчук Інна ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШОГО ПРЕЗИДЕНТА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ М. КОВАЧА	210
Білянський Олег СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (ГРУДЕНЬ 1995 Р. – ЖОВТЕНЬ 2000 Р.): КОНСТИТУЦІЙНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ ТА СУСПІЛЬНИЙ АСПЕКТИ	212
Горобець Ігор РИНОК ЗБРОЇ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН	215
Гайдукевич Анастасія РОЛЬ І МІСЦЕ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНИХ РОСІЙСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ	217

Соловей Петро НАПРУЖЕНА СИТУАЦІЯ В АФГАНІСТАНІ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	220
Киридон Алла КОСМОПОЛІТИЧНИЙ ПРОЕКТ У.БЕКА І КОНСТРУЮВАННЯ «НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ» В ЄВРОПІ	222
РОЗДІЛ III. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО	
Прищепя Богдан ПОГОРИНСЬКІ МІСТА В ЕПОХУ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	226
Герасименко Олександр МІЖЕТНІЧНІ ПРОЦЕСИ У МІСТАХ ВОЛИНИ XVI – XVIII СТОЛІТЬ	228
Тимочко Ірина ПРОВІДНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОСВІТНИЦЬКО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОСЛАВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)	231
Цецик Ярослав ВИБОРИ ДО I ТА II ДЕРЖАВНИХ ДУМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ОСТРОЗЬКОМУ ПОВІТІ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ	233
Переходько Наталія ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ОСЕРЕДКІВ У РІВНОМУ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921–1939 рр.)	235
Михальчук Роман РЕЄСТРАЦІЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЄВРЕЇВ РІВНЕНЩИНИ ЯК ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП У ВИРІШЕННІ «ЄВРЕЙСЬКОГО ПИТАННЯ»	237
Кравчук Дмитро МЕМУАРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ НА РІВНЕНЩИНІ У 1941-1944 рр.	241
Булига Ірина ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ХРИСТІАНСЬКИХ КОНФЕСІЯХ ВОЛИНИ ПІД ВПЛИВОМ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦИСТСЬКОЇ ВЛАДИ	244
Доброчинська Валентина ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ЖІНОЧА СЛУЖБА УКРАЇНІ» НА ВОЛИНІ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	246
Мухаровська Анна ЛЮДСЬКІ ВТРАТИ М. РІВНОГО У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ	249
Павлюк Олена РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40-Х ПОЧАТКУ 50-Х РР. XX СТ.	252
Ісічук Тетяна ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НА КОНФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40 – ПОЧАТКУ 60-Х РР. XX СТ.	254
Чура Василь РІВНЕНСЬКИЙ ОБКОМ КПУ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАПРИКІНЦІ 80-Х РР. XX СТ.	257
Біляковський Петро ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ЗАСУХИ В НАРОДНИХ УЯВЛЕННЯХ ВОЛИНЯН (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2005-2008 рр.)	259
РОЗДІЛ IV. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ	
Вашук Дмитро МІСТО РІВНЕ У ДОКУМЕНТАХ ЛИТОВСЬКОЇ МЕТРИКИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ 29-Ї КНИГИ ЗАПИСІВ)	262
Безпалько Владислав ШЛЯХЕТСЬКИЙ МАЄТОК НА ВОЛИНІ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XVI СТ. У СВІТЛІ ФІСКАЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ	265
Гончар Ольга НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ПЕРЕХРЕСТІ (МИКОЛА КОСТОМАРОВ ТА МАРКО КРОПИВНИЦЬКИЙ)	266

Березовський Олег УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПАРТІЯ В ДОРАДЯНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІІ	268
Сова Андрій ПЕЧАТКИ ПЛАСТОВИХ КУРЕНІВ НА ВОЛИНІ У 1920-х рр.	270
Долганов Петро УКРАЇНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	273
Постельжук Олександр КОНЦЕПТ УГОДОВСТВА У ПРАЦЯХ СУЧАСНИКІВ МІЖВОЄННОЇ ДОБИ	278
Багрій Тетяна СУЧАСНА ЧЕСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА ПРО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1918 – 1938 рр.).	281
Дебенко Василь, Кобильник Роман АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН ХХ СТОЛІТТЯ В СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІІ	284
Бунечко Сергій НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПОЛЬЩІ 1918–1939: ЗАХІДНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	286
Рябчикова Фаїна ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДІВ У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ В. КРАВЧЕНКА (1920–1931 рр.)	289
Ладига Олександр СУЧАСНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ СЛОВАЦЬКИХ ВІЙСЬК У БОЯХ НА СХІДНОМУ ФРОНТІ (1941 – 1944 рр.)	292
Нечипорук Олена О. М. АПАНОВИЧ: «БЕРЕГІНЯ КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ»	294
Jusupović Adrian AUTORYTET W TEKŚCIE HISTORYCZNYM	296
Науменко Мирослава УКРАЇНСЬКО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ (СТУПІНЬ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ)	298
Осаволюк Юлія СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ГРУШЕВСЬКІАНА (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	301
Циганчук Анатолій, Циганчук Ксенія ПРО ІСТОРИЧНУ СВІДОМІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	304
Полович Олег ІСТОРІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ ЯК ПРОГРЕСИВНИЙ НАПРЯМ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ	306
Білявцева Ольга УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	308
Грипич Світлана СПІВПРАЦЯ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ (РІВНЕНСЬКА ФІЛІЯ) ІЗ НАУКОВОЮ БІБЛІОТЕКОЮ РДГУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА	311
Троян Сергій НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ У МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ : СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ВІЗІЯ	313
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	314
ЗМІСТ	317

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **В.М. Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **В. Б. Самсонюк, В. Ю. Кравчук**

Обкладинка – **Г. В. Волохов**

Підписано до друку 25.11.2011 р. Папір офсетний. Гарнітура Arial Narrow.
Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 31,7. Замовлення №108/1

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
ПП Самборський І.О.
33028, м. Рівне, вул. Толстого, 3, тел. (0362) 22-41-20

А–43 **Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії:** Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

ББК 63.3(4Укр)
УДК 94(477)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2011